

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Рахимзода Олим Шариф дар мавзуи “Оптимизатсияи ташхис ва муолиҷаи невралгияи баъдигерпесӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои тиббӣ аз рӯи ихтисоси 3.1.11. Неврология. – шаҳри Душанбе, 2026. – 146 с.

1. Мутобиқати мавзӯ ва мухтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Рахимзода Олим Шариф дар мавзӯи «Оптимизатсияи ташхис ва муолиҷаи невралгияи баъдигерпесӣ» пурра ба шиносномаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 3.1.11. Неврология мувофиқат мекунад. Мавзӯи таҳқиқот, мавқеъҳои илмӣ ташаккулёфта, маҷмӯи усулҳои муосир ва натиҷаҳои ба дастамада комилан ба доираи ихтисоси зикршуда рост меоянд.

2. Мубрамии мавзӯи таҳқиқ. Невралгияи баъдигерпесӣ (НБГ) яке аз синдромҳои дардии музминӣ бештар паҳншуда ва устувор ба ҳисоб меравад, ки дар натиҷаи осебёбии системаи асаби канорӣ ва марказӣ аз ҷониби вируси табҳоли фарогир ба вучуд меояд. НБГ – дарди классикии невропатӣ мебошад, ки дар натиҷаи осеб ё дисфунксияи системаи соматосенсорӣ ташаккул меёбад ва дар ин раванд якчанд механизмҳо иштирок меkunанд. Солхурдагон бештар ба НБГ гирифта мешаванд, ки ин бо сустшавии системаи масунӣ алоқаманд аст. Муолиҷаи давраи шадиди herpes zoster пурра аз ташаккули невралгияи минбаъда пешгирӣ намекунад, аммо бо истифодаи як қатор доруҳо метавон зухуроти онро коҳиш дод. Ташхиси НБГ асосан ба давомнокии дард баъди пайдо шудани доначаҳо таъяс мекунад. Бо вучуди ин, муайян кардани басомади воқеии ташаккули НБГ душвор аст, зеро нуқтаи назари ягона ва меъёрҳои ягонаи давомнокии дард вучуд надоранд (бар асоси маълумотҳои гуногун аз 1 то 6 моҳ).

Омилҳои муҳими ташаккули НБГ инҳоянд: пиронсолӣ, чинси зан, шиддатнокии дард ва зухуроти сироятии давраи шадиди herpes zoster. Шиддатнокии синдроми дард метавонад ба дараҷаи баланд расад ва бо

хастагии музмин, депрессия ва аз даст додани қобилияти иҷтимоӣ ҳамроҳ гардад.

Дар НБГ якчанд навъи дард мушоҳида мешавад: доимӣ, пароксизмалӣ ва аллодиния, ки ҳар кадом бо механизмҳои патофизиологии гуногун алоқаманданд. Ин гуногуншаклии клиникӣ метавонад сабаби самаранокии нокифояи баъзе доруҳо гардад.

Муолиҷаи НБГ бо мушкилоти муайян ҳамроҳ аст: тақрибан 40-50% беморон, сарфи назар аз истифодаи усулҳои муосири муолиҷа, ҳамоно аз дард ранҷ мебаранд. Яке аз доруҳои самараноки ҳатти аввал дар муолиҷаи НБГ прегабалин мебошад, ки самаранокии баланд ва бартарихи он дар муолиҷаи дард дар НБГ дар таҳқиқотҳои сершумор исбот шудаанд. Бо вучуди ин, таҳлили амиқ нишон медиҳад, ки дар амалия прегабалин аксар вақт дар вояҳои нокифоя истифода мешавад, ки метавонад ба самаранокии пастии зиддидардӣ оварда расонад.

Ҳамин тавр, мавзӯи дорои аҳамияти илмӣ, тиббӣ ва иҷтимоӣ мебошад ва зарурати таҳқиқоти амиқро барои оптимизатсияи таъхис ва муолиҷаи НБГ асоснок мекунад.

3. Дараҷаи наwgонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуқтаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешавнд. Диссертатсияи Раҳимзода О.Ш. бо дараҷаи баланди наwоварии илмӣ фарқ мекунад. Муаллиф бори аввал арзёбии маҷмуии зуҳуроти клиникии невралгияи баъдигерпесиро дар якҷоягӣ бо маълумоти термометрия ва микрогардиш анҷом додааст. Ин равиш имкон дод, ки маркерҳои объективии вазнинии беморӣ муайян карда шаванд ва тасаввуроти муосир дар бораи патогенези он васеъ гардад. Муайян гардид, ки нишондиҳандаҳои термометрия ва микрогардиш бо дараҷаи синдроми дард робитаи мустақим доранд, ки имкониятҳои нави таъхисиро мекушояд ва онҳоро ҳамчун биомаркерҳои динамикаи барқароршавӣ истифода бурдан мумкин аст.

Истифодаи пентоксифиллин дар муолиҷаи маҷмуии невралгияи баъдигерпесӣ ҳам ба таври системавӣ ва ҳам бо усули электрофорези доруворӣ аз ҷиҳати илмӣ асоснок карда шудааст. Самаранокии ворид намудани ин дору барои ислоҳи ихтилолотӣ микроциркулятсионӣ ва коҳиши шиддатнокии синдроми дард исбот шудааст, ки натиҷабахшии табобатро меафзояд ва сифати зиндагии беморонро беҳтар месозад.

Нуқтаҳои илмӣ ба ҷимоя пешниҳодшуда тасдиқ мекунанд, ки тадқиқот тасаввуроти муосирро дар бораи патогенези невралгияи баъдигерпесӣ васеъ менамояд, меёриҳои нави таҳқиқӣ ва равишҳои муолиҷавиро пешниҳод мекунад ва тавсияҳои амалӣ таҳия месозад, ки метавонанд натиҷабахшии табобатро баланд ва сифати зиндагии беморонро беҳтар созанд. Тадқиқот бо далелнокӣ ва асоснокии худ фарқ мекунад ва саҳми назаррас дар рушди неврологияи миллӣ ва тибби дард ба ҳисоб меравад.

4. Дарачаи омӯзиши мавзӯи илмӣ. Мавзӯи невралгияи баъдигерпесӣ дар адабиёти илмӣ ҷаҳонӣ то андозае таҳқиқ шудааст, аммо то ҳол дорои камбудии назаррас мебошад. Дар сатҳи байналмилалӣ маълумоти ғаровон оид ба омилҳои хавф, аз ҷумла синну сол, ҳолати масуният, шиддатнокии дарди давраи шадиди herpes zoster ва бемориҳои ҳамроҳ ҷамъ шудааст. Ҳамчунин, як қатор тадқиқотҳо ба механизмҳои нейробиологӣ равона шудаанд, ки осеби ганглиҳои сенсорӣ, сенситизатсияи системаи асаби марказӣ ва иштироки миёнаравҳои илтиҳобиро дар ташаккули синдроми музмини дард нишон медиҳанд.

Дар адабиёти муосир масъалаи пешгирии НБГ бештар бо истифодаи доруҳои зиддивирӯсӣ (ацикловир, валацикловир, фамцикловир) ва эмгузарони бар зидди вируси Varicella Zoster баррасӣ шудааст. Самаранокии ин равишҳо дар кам кардани шиддатнокии дард ва коҳиши хавфи ташаккули синдроми музмин исбот шудааст. Дар баробари ин, истифодаи доруҳои зиддихуруҷӣ ва воситаҳои вазоактивӣ, аз ҷумла пентоксифиллин, ҳамчун самтҳои нав ва умедбахш арзёбӣ мегарданд.

Дар баробари ин, робитаи НБГ бо ҳолатҳои коморбидӣ, аз ҷумла диабети қанд, артрити ревматоидӣ ва мушкilotи офтальмологӣ, мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Аммо то ҳол самтҳои муҳиме, мисли таъсири микрогардиш ва терморегулятсия ба чараҳои клиникии НБГ, инчунин истифодаи ин нишондиҳандаҳо ҳамчун биомаркерҳои объективии вазнинии беморӣ ва динамикаи барқароршавӣ, нокифоя таҳқиқ шудаанд.

Дар амалияи клиникии миллӣ, бахусус дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, чунин таҳқиқотҳо қаблан анҷом дода нашуда буданд. Аз ин рӯ, тадқиқоти мавриди баррасӣ дорои аҳамияти иловагӣ буда, на танҳо ба рушди илмии неврологияи миллӣ, балки ба беҳбудии сифати зиндагии беморон низ мусоидат мекунад.

5. Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия дар ҳаҷми 146 саҳифаи матни компютерӣ таҳия шудааст ва сохтори он ба талаботи расмии корҳои илмии номзадӣ ҷавобгӯ мебошад. Кор аз муқаддима, фасли шарҳи адабиёт, фасли мавод ва усулҳои таҳқиқ, ду боби натиҷаҳои тадқиқоти шахсӣ, фасли муҳокимаи натиҷаҳо, хулосаҳо, тавсияҳои амалӣ ва рӯйхати адабиёт иборат аст. Рӯйхати адабиёт аз 169 манбаъ таркиб ёфтааст, ки 61-тои он ба муҳаққиқони ватанӣ ва 108-тои дигар ба муаллифони хориҷӣ тааллуқ доранд.

Дар **муқаддимаи** диссертатсия муаллиф бо далелҳои муътамад зарурати таҳқиқи мавзӯро асоснок менамояд. Муҳимияти масъала равшан нишон дода шуда, ҳадафи асосии таҳқиқот дақиқ ва возеҳ баён гардидааст. Вазифаҳои таҳқиқот ба ҳадафи гузошташуда мувофиқат буда, мундариҷаи асосии кори илмиро инъикос мекунанд. Диссертант пешниҳодҳоеро таҳия намудааст, ки дорои навоварии илмӣ ва аҳамияти амалӣ мебошанд.

Боби якуми диссертатсия ба баррасии адабиёт ва назари муосир оид ба омилҳои этиопатогенетикии рушди НБГ ва роҳҳои муолиҷаи он бахшида шудааст.

Дар он омилҳои хавф ба таври муфассал шарҳ дода мешаванд: синни пиронсол, паст шудани масуният, дарди шадиди ибтидоӣ ҳангоми герпеси

шингӣ, инчунин бемориҳои ҳамроҳ, мисли диабети қанд ва артрити ревматоидӣ.

Ҳамзамон, боби аввал зарурати муносибати мураккаб ва инфироди ба муолиҷаи НПП таъкид мекунад, ки на танҳо ба идоракунии дард, балки ба ислоҳи микроциркулятсия ва пешгирии вайроншавии устувори вегетативӣ равона шудааст.

Боби дуюми диссертатсия ба мавод ва усулҳои тадқиқот бахшида шудааст. Дар он контингенти беморон ва роҳҳои истифодашудаи таҳлиси муолиҷа муфассал тавсиф мегардад. Объекти тадқиқот 168 нафар беморони гирифтори невралгияи пасгерпетикӣ буданд, ки дар шӯъбаҳои неврологии Маркази миллии тиббии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Шифобахш» дар солҳои 2022–2024 муоина ва муолиҷа шудаанд. Усулҳои тадқиқот чунин буданд: арзёбии синдроми дард бо истифодаи шкалаҳои стандартӣ (VAS, McGill Pain Questionnaire, DN4), муайян кардани ҷузъи нейропатикӣ бо усули Bouhassira ва ҳамкорон (2005), арзёбии ҳарорати маҳаллӣ дар минтақаи дерматомҳои осебёфта бо усули электротермометрия, таҳлили микроциркулятсия бо усули лазердоплерфлюометрия, инчунин муолиҷаи беморон бо усулҳои стандартӣ ва бо иловаи пентоксифиллин ҳам системавӣ ва ҳам бо электрофорези доруворӣ.

Дар боб ҳамчунин усулҳои коркарди омории маълумот шарҳ дода шудаанд, ки барои муқоисаи натиҷаҳо ва арзёбии самаранокии муолиҷа истифода шудаанд.

Ҳамин тавр, боби дуюм асоси методологӣ ва клиникӣ тадқиқотро муайян мекунад: интихоби беморон, усулҳои таҳлис ва муолиҷа, инчунин роҳҳои таҳлили омӯрӣ, ки барои исботи самаранокии истифодаи пентоксифиллин дар муолиҷаи невралгияи пасгерпетикӣ зарур мебошанд.

Боби сеюми диссертатсия ба тавсифи хусусиятҳои клиникӣ невралгияи пасгерпетикӣ, инчунин нишондиҳандаҳои термометрия ва микроциркулятсия дар беморон бахшида шудааст.

Дар ин боб нишон дода мешавад, ки клиникаи НБГ бо дарди музмини шадид, аллодиния, парестезия инъикос меёбад.

Арзёбии ҳарорати маҳаллӣ дар минтақаҳои дерматомҳои осебёфта нишон медиҳад, ки дар марҳилаи шадид бештар минтақаҳои гипертермия («минтақаи гарм») мушоҳида мешаванд, ки бо васодилатсияи нейрогенӣ вобастаанд. Дар марҳилаҳои зери шадид ва музмин бошад, гипотермия («минтақаи хунук») ҳукмфармо мегардад, ки бо денерватсия ва дисфунксияи симпатикӣ алоқаманд аст.

Таҳлили микроциркулятсия бо усули лазердоплерфлоуметрия нишон медиҳад, ки дар минтақаҳои осебёфта навъҳои гуногуни вайроншавии гардиши хун ба қайд гирифта мешаванд: наъби спастикӣ, рукудӣ-ихтилоҷӣ ва гиперемикӣ. Ин тағйирот бо шиддатнокии синдроми дард ва дараҷаи дисфунксияи вегетативӣ робитаи мустақим доранд.

Ҳамин тавр, боби сеюм аҳамияти арзёбии ҳамзамони нишонаҳои клиникӣ, ҳарорати маҳаллӣ ва микроциркулятсияро таъкид мекунад. Ин нишондиҳандаҳо ҳамчун биомаркерҳои объективӣ барои муайян кардани вазнинии беморӣ ва назорати самаранокии муолиҷа хизмат мекунанд.

Боби чорум ба муолиҷаи НБГ бо дарназардошти ҳолати ҳарорати маҳаллӣ ва микроциркулятсия бахшида шудааст.

Дар ин қисмат нишон дода мешавад, ки пас аз гузаронидани терапия дар беморон тағйироти назаррас ба қайд гирифта шудааст. Арзёбии электротермометрия нишон медиҳад, ки ҳарорати маҳаллӣ дар минтақаҳои дерматомҳои осебёфта тадриҷан ба меъёр наздик мешавад, ки ин нишонаи барқароршавии функсияи симпатикӣ ва беҳтар шудани трофикаи бофтаҳо мебошад.

Натиҷаҳои лазердоплерфлоуметрия нишон медиҳанд, ки микроциркулятсия пас аз муолиҷа ба таври назаррас беҳтар мегардад: кам шудани нишонаҳои вазоспазм, бартараф шудани ҳолатҳои рукудӣ ва афзоиши захираи капиллярӣ. Ин тағйирот бо коҳиши шиддатнокии синдроми дард ва беҳтар шудани ҳолати умумии беморон алоқаманд аст.

Арзёбии клиникии самаранокии муолича нишон медиҳад, ки истифодаи комплекси доруҳо, аз ҷумла пентоксифиллин, ба коҳиши дард, паст шудани нишонаҳои аллодиния ва парестезия мусоидат мекунад.

Ҳамин тавр, боби чорум исбот мекунад, ки назорати ҳарорати маҳаллӣ ва микроциркулятсия метавонад ҳамчун биомаркери объективӣ барои арзёбии самаранокии терапия истифода шавад. Истифодаи пентоксифиллин дар баробари схемаи стандартӣ имконият медиҳад, ки даври патогенетикии «дард – симпатикӣ – вазоспазм – ишемия» қатъ гардад ва натиҷаҳои клиникӣ назаррас беҳтар шаванд.

Боби панҷуми диссертатсия ба муқоисаи натиҷаҳои бадастомадаи муаллиф бо маълумоти адабиёти миллӣ ва байналмилалӣ бахшида шудааст. Ин таҳлили муқоисавӣ имкон медиҳад, ки ҷойгоҳи тадқиқоти анҷомёфта дар низоми донишҳои муосири илмӣ муайян гардад, инчунин навоарӣ ва арзиши амалӣ доштани он собит шавад.

Дар **қисми хотимагии** диссертатсия хулосаҳои асосӣ ва тавсияҳои амалӣ пешниҳод шудаанд, ки аз натиҷаҳои тадқиқот бармеоянд. Онҳо дорои асоснокии илмӣ буда, метавонанд барои воридсозӣ ба амалияи клиникӣ истифода шаванд ва самаранокии таъхису муолиҷаи невралгияи пастерпетикиро баланд бардоранд.

6. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия.

Аҳамияти илмӣ. Дар қисми мазкур бори аввал арзёбии мукаммали нишонаҳои клиникии НБГ дар якҷоягӣ бо маълумоти термометрия ва микроциркулятсия анҷом дода шудааст, ки имкон медиҳад нишондиҳандаҳои объективии вазнинии беморӣ муайян карда шаванд. Истифодаи пентоксифиллин дар муолиҷаи ПБГ ҳам системавӣ ва ҳам бо усули электрофорези доруворӣ асоснок карда шудааст, ки қаблан дар амалияи миллӣ истифода намешуд. Ин равиш доираи фаҳмиши патогенези НБГ-ро васеъ намуда, имкониятҳои нави таъхисиро мекушояд.

Аҳамияти амалӣ. Самаранокии истифодаи пентоксифиллин барои ислоҳи вайроншавии микросиркулятсия ва кам кардани шиддати синдроми дард исбот шудааст, ки ба баланд шудани натиҷабахшии муолиҷа ва беҳтар шудани сифати зиндагии беморон мусоидат мекунад. Тавсияҳои амалӣ оид ба истифодаи маълумоти термометрия ва микросиркулятсия барои мониторинги ҳолати беморон ва назорати самаранокии муолиҷа таҳия шудаанд.

Аҳамияти иқтисодӣ. Оптимизатсияи ташҳис ва муолиҷаи ПГН хароҷотро барои муолиҷаи тӯлонии дарди музмин кам мекунад, ниёз ба истифодаи доруҳои гаронбаҳои опиоидиро коҳиш медиҳад ва фишорро ба низоми тандурустӣ сабук месозад. Ворид кардани усулҳои объективии мониторинг (термометрия, ФЛД) имкон медиҳад муолиҷа оқилона гардонида шавад ва хароҷот барои табобатҳое, ки самаранок нестанд, кам карда шавад.

Аҳамияти иҷтимоӣ. НБГ сифати зиндагии беморонро ба таври ҷиддӣ паст мекунад, боиси депрессия, ихтилоли изтироб ва ноустувории иҷтимоӣ мегардад. Усулҳои пешниҳодшудаи муолиҷа ба барқарор шудани қобилияти меҳнатӣ, кам шудани маъҷубият ва беҳтар шудани ҳолати равонии беморон мусоидат меkunанд. Ин мустақиман ба некӯаҳволии иҷтимоӣ таъсир мерасонад ва бори дарди музминро дар ҷомеа кам мекунад.

7. Нашри натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯйи мавзӯи диссертатсия. Нуқтаҳои асосии диссертатсияи Раҳимзода О.Ш. дар 11 мақолаи илмӣ муаллиф инъикос ёфтаанд. Аз онҳо 4 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшаванда нашр шудаанд, ки ба рӯйхати нашрияҳои тавсияшудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дохиланд. Дар ин мақолаҳо натиҷаҳои калидӣ ва муҳимтарини тадқиқот ба таври муфассал баён гардидаанд. Илова бар ин, муаллиф соҳиби 1 патент ва 2 шаҳодатнома оид ба пешниҳодҳои навоарӣ мебошад.

8. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия. Диссертатсияи пешниҳодшудаи Раҳимзода О.Ш. ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад. Сохтори кори илмӣ ба таври мантиқӣ

ва пайдарпай тартиб дода шуда, мазмун бо ҳадаф ва вазифаҳои тадқиқот мувофиқат мекунад.

Камбудиҳои ҷиддӣ, ки ба асосноккунии методологӣ, баёни нуқтаҳои илмӣ, шарҳи натиҷаҳо ва эътимоднокии хулосаҳо марбут бошанд, қайд нашудаанд. Сохтори диссертатсия ба талаботи мавҷуда комилан мутобиқат мекунад.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дарҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Бо баҳои мусбате, ки тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе ғалатҳои имлои грамматикӣ ҷой доранд, ки аҳҳамияти назарию амалии диссертатсияро коста намекунанд ва ба муҳтавои кор таъсири манфии зиёд намерасонанд.

Дар маҷмӯъ диссертатсияи Раҳимзода Олим Шариф дар мавзуи «Оптимизатсияи ташҳис ва муолиҷаи невралгияи баъдигерпесӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои тиббӣ аз рӯйи ихтисоси 3.1.11. Неврология пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботҳои бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дарҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои тиббӣ аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Духтур-асабшиноси Маркази

тиббии Дастгоҳи иҷроияи

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон,

доктори фалсафа (PhD)

15 09 соли 2026.

Фирузаи Искандарӣ

Суроға: 734026, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи Сино,

кӯчаи А. Навоӣ, хонаи 10

Тел.: (+992) 904447575

E-mail: firuza.iskandari94@mail.ru

Имзои Фирузаи Искандариро тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳои Маркази тиббии Дастгоҳи иҷроияи
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Искандаров Н.

Маҷид

Искандаров

Суроғаи муассиса:

734003, шаҳри Душанбе, ноҳияи И. Сомонӣ,

кучаи Самад Ғанӣ, 4

Тел.: (+992) 37 241423

15 03 соли 2026.